

С. О. Шевцов, заступник начальника Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при ГУ МВС України в Харківській області

ПРОЕКТ ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ GRAFIT – НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ЗАСОБУ ДЛЯ ФІКСУВАННЯ ОБСТАВИН ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПОДІЇ

Проблеми вдосконалення методики розслідування обставин ДТП шляхом розробки та використання сучасних науково-технічних засобів (далі – НТЗ) постійно знаходяться в полі зору експертів-автотехніків. До спеціальних НТЗ вказаної спрямованості слід віднести: прилади, пристрої, обладнання та програмне забезпечення, які є «інструментом» криміналістичної діяльності щодо збирання, дослідження і використання доказової інформації¹. Застосування спеціальних НТЗ у ході огляду покликано забезпечити збір і аналіз досить великого обсягу інформації, необхідної для подальшого експертного дослідження.

За джерелом походження та ступенем пристосування до потреб судочинства НТЗ можна поділити на такі групи²:

а) засоби, прийоми й методи, які запозичені з інших галузей науки і техніки та застосовуються в неперетвореному вигляді. Вони набувають криміналістичного характеру лише у зв'язку з метою і правовою підставою їх застосування (фото-відеотехніка, металошукачі, хроматографи тощо);

б) засоби, прийоми й методи, що запозичені з інших галузей знань, але перетворені та пристосовані для

¹ Див.: *Шепітько В. Ю.* Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти. — К., 2004. — С. 60–71.

² Див.: *Гора І. В., Колесник В. А.* Криміналістика: Навч. посіб. — К., 2005. — С. 69–76.

розслідування злочинів (прийоми фотозйомки, спеціальні методики дослідження, електронно-оптичні перетворювачі, мікроскопи, лазерні і рентгенівські установки тощо);

в) засоби, прийоми й методи, що спеціально розроблені для дослідження та розкриття злочинів (порівняльні мікроскопи, прилади для фотографічної розгортки, комп'ютерні програми для складання портрета тощо).

Саме до останньої категорії НТЗ слід віднести комп'ютерні програми різних видів і призначення, але загальної цільової спрямованості – встановлення дійсних обставин і механізму ДТП. Найбільш інтенсивного розвитку у світі набули НТЗ (у вигляді програмних продуктів), призначені для реконструкції та експертного аналізу обставин ДТП.

Метою огляду місця ДТП відповідно до положень ст. 190 КПК України є: виявлення слідів та інших речових джерел доказової інформації, з'ясування обставин події. Під час огляду складається протокол огляду місця ДТП і схема до нього (далі – протокол, схема). У протоколі можливі посилання на позначення, наявні в схемі, яка являє собою план місцевості з графічним зображенням обстановки на місці події, і є додатком до процесуального документа. Для наочного і точного уявлення про розміри об'єктів (предметів) і відстаней між ними, схема повинна бути виконана в масштабі. Особливої уваги потребують предмети й об'єкти, що обмежують оглядовість дороги з місця водія. Точно відновити розташування транспортних засобів (далі – ТЗ) на проїзній частині можливо тільки в тому випадку, якщо його зображення на схемі правильно «прив'язано» до постійних нерухомих орієнтирів.

Виходячи з досвіду практичної діяльності підрозділу автотехнічної експертизи НДЕКЦ при ГУ МВС України в Харківській області, проблемними стають питання, що виникають унаслідок неякісного збору інформації на місці ДТП. До таких питань належать:

1. Відсутність у протоколі чіткої картини події з максимальною її деталізацією. У переважній більшості випад-

ків до них заносяться тільки основні параметри, що унеможливилює подальше детальне дослідження.

2. Схема до протоколу складається без додержання масштабу та не відображає геометричних параметрів дороги чи перехрестя, розташування слідової інформації та ТЗ на місці події, що унеможливилює моделювання ситуації.

Наслідками таких недоліків є: необхідність проведення додаткового огляду місця ДТП; відсутність можливості перевірки на технічну спроможність суперечливих вихідних даних; наявність декількох варіантів розвитку події та необхідність їх уточнення на підставі суб'єктивних (сумнівних) показань учасників; ускладнення проведення відтворення обставин події, необхідність проведення попередніх експертних транспортно-трасологічних досліджень; збільшення терміну й ускладнення проведення автотехнічної експертизи; ускладнення процесу аналізу й оцінки дій учасників події.

На сьогоднішній день у світі вже розроблено цілу низку НТЗ у вигляді комп'ютерних програм, придатних для автотехнічних досліджень: графічних (Corel Draw, Cyborg Idea Plan, AUTO-GRAF), фотограметричних (PC-Rect, Photo Modeler Pro 5, Iwitness), баз даних (Крим, Melegha), розрахункових та підготовки експертного висновку (НАСТ, AUTO-TEXT), симуляційних (PC-Crash, CARAT, Analyser Pro, Cyborg Idea V-Sim). Кожний з програмних продуктів виступає як самостійний високотехнологічний «інструмент». Але призначення та діапазон функцій цих програм, не обіймає всіх важливих питань, які потрібно вирішити на місці ДТП. Ці програми добре працюють в «лабораторних умовах» і не підходять для застосування у «польових». Вирішити проблему можливо лише шляхом розроблення та впровадження в практичну діяльність працівників слідчо-оперативних груп (далі – СОГ) програмного комплексу, який буде виступати «інструментом» слідчого при заповненні протоколів, складанні масштабних схем та оформленні фототаблиць. Такий програмний модуль повинен бути «на-

повнений» базами даних: спеціальних термінів, класифікаційних ознак, технічних параметрів, габаритних розмірів ТЗ, геометричних параметрів ділянок доріг і перехресть тощо. При розробленні програмного продукту необхідно передбачити також можливість: візуалізації схеми одночасно із внесенням даних до протоколу; надання ідентифікаційного коду кожному з процесуальних документів; використання методу послідовного введення інформації, що унеможливить упущення фактичних даних, необхідних для подальшого аналізу механізму ДТП; підключення цифрового фотоапарату для виконання знімків та одночасного оформлення додатків і приєднання їх до протоколу.

Робота над створенням такого програмного комплексу для потреб слідства (робоча назва GRAFIT) вже ведеться в НДЕКЦ при ГУ МВС України в Харківській області. Перевагами комплексу GRAFIT над вже існуючими програмними продуктами зазначеної спрямованості повинні стати:

- 1) можливість здійснення контролю за повнотою та правильністю внесення інформації. Присутність елементів навчання та підвищення кваліфікації працівників слідства;

- 2) можливість вибору даних з різних інформаційних баз і поповнення таких джерел. Внесення даних одночасно до 2-х протоколів (огляду місця ДТП і перевірки технічного стану ТЗ) і схеми.

- 3) можливість складання масштабної схеми з детальним відображенням особливостей ділянки дороги (перехрестя). Можливість оформлення фототаблиці з дотриманням правил судової фотографії та додержанням необхідної послідовності;

- 4) унеможливлення фальсифікації процесуальних документів і додатків до них. Забезпечення обов'язкового додержання вимог КПК до порядку складання та змісту протоколу шляхом поетапного вводу даних;

- 5) значне зменшення часу на складання процесуальних документів і додатків. Оформлення повного комплекту

документів і додатків (протоколи, схема, фототаблиця) безпосередньо на місці ДТП;

6) можливість використання фактичних даних і фотоілюстрацій при проведенні призначених пізніше автотехнічних експертиз (обставин і механізму ДТП, технічного стану ТЗ, транспортно-трасологічних);

7) доступність у використанні. Застосування методу «знайди вірну відповідь», що спрощує завдання та не потребує спеціальної підготовки. Після ознайомлення з функціями продукту, програмою зможе користуватися любий працівник зі складу СОГ.

Діапазон застосування програмного комплексу GRAFIT не буде обмежений тільки якісним збором даних, оформленням процесуальних документів і додатків на місці ДТП. На перспективу програмний продукт може одержати додаткові можливості:

— об'єднання різнопланових програм в єдину систему через центральний сервер ДАІ, УІТ та НДЕКЦ; це дасть можливість використання баз даних щодо належності ТЗ, місця та дати його реєстрації, причетності власника до скоєння злочинів;

— використання приладів GPS для визначення конфігурації доріг, точного розташування ТЗ, слідової інформації та інших об'єктів, що дозволить контролювати точність складання масштабної схеми;

— використання карт населених пунктів для «прив'язки» місця ДТП, ТЗ, слідів, об'єктів, що дасть можливість оперативного одержання геометричних параметрів дороги (перехрестя) і поповнення бази даних.

При наявності у програмного модуля GRAFIT всіх перелічених можливостей, слід дійти висновку, що його використання може гарантувати об'єктивність складених на місці ДТП матеріалів. Об'єктивність буде забезпечена усуненням можливості неякісного або неповного збору інформації (у протоколі, на схемі) та їх подальшого використання під час моделювання, чи іншого дослідження механізму ДТП.